

АГРОТЕХНОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ТА АГРОЕКОЛОГІЧНІ ФАКТОРИ ВИРОЩУВАННЯ СОНЯШНИКУ

Нині соняшник – це не тільки культура півдня України і південно-східної її частини як ще кілька десятиліть тому. Його посіви стали звичною частиною агроландшафтів західних та й північних кресів нашої країни. Тому для кожного з господарств, незалежно від його географічного розміщення, розвитку матеріально-технічної бази і фінансово-економічного становища, постають питання якомога коректнішого урахування в агротехнології вирощування агроєкологічних факторів. Серед абіотичних екологічних чинників ми хочемо зосередити увагу на природно-кліматичних і ґрунтових. Хоча досліджувана нами культура і є доволі теплолюбною, вона починає проростати за досить низьких температур (вже при 3-4°C). Зате підвищення температурного режиму помітно сприяє появі сходів. Вже за 8-10°C соняшник сходить через 15-20 днів після посіву, а при 20°C за 6-8 днів. Проросле насіння досить легко переносить падіння температури навіть до -10 °C, подекуди до -13°C. Вимоги рослин до тепла вже по появі сходів стають вищі, особливо у фазі цвітіння [1, с. 4] і в подальшому найсприятливіші температури 25-27°C. А от температура понад 30°C пригнічує розвиток культури. До вологості соняшник також досить вимогливий. За сильної посухи у період початку цвітіння багато трубчастих квіток у центральній частині кошика не розквітає. Зменшується маса окремої насінини і маси насіння однієї рослини. Культивування соняшнику часто потребує снігозатримання і акумуляції талих вод для поліпшення водного режиму.

Тривалі похмурі погодні періоди та затінення суттєво затримують розвиток рослин, при цьому формується велика кількість дрібного листя, що стає причиною зменшення врожайності. І чим північніше культивується соняшник, тим вегетаційний період його стає тривалішим. Загалом, вегетаційний період більшості сортів та гібридів соняшнику від висівання до стиглості насіння в Україні коливається від 80 до 130 днів [2, с. 45].

Найліпшими ґрунтами для соняшника є суглинні і супіщані чорноземи, які багаті поживними речовинами. Він не любить важких глинистих, піщаних, а також на кислих ґрунтах. Найсприятливіший у плані кислотності ґрунту інтервал pH=6,0-6,8. Також не виносить культура і сильно засолених ґрунтів. З агроєкологічного погляду соняшник у системі сівозмін потрібно планувати на попереднє місце не раніше, ніж через 3-9 років аби не допустити розвитку насіння вовчка та багатьох інфекційних хвороб [3]. Найкращими попередниками є озимі зернові культури, ярі хлібні злаки (пшениця, ячмінь), та зернобобові, добре він росте після пару, і по культурах з мілкою кореневою системою. Його не культивують після коренеплодів й багаторічних трав бо вони хворіють на однакові з соняшником хвороби. Але реалії нашого аграрного життя – монокультура. Хоч таке агровиробництво з надмірною роллю соняшника у сівозмінах ні до чого доброго не веде, нині найпоширенішою практикою стала коротка 3-4 річна сівозмінна.

Важливим агроєкологічним елементом є правильна підготовка ґрунту, живлення рослин і застосування органічних і мінеральних добрив. Соняшник чутливий на післядію органічних добрив, а тому їх планують ще під культуру-попередника – це дає приріст врожаю на 2-3 ц/га. Серед мінеральних добрив найефективнішим є азотно-фосфорне добриво і тут явно проявляється синергічна дія корисних речовин адже застосування добрив окремо – чи то азотних чи то фосфорних – дає менший ефект. Соняшник високочутливий до забезпечення мікроелементами, а їх цілеспрямоване використання суттєво оптимізує ріст рослин, підвищує урожай та підвищує вміст жиру у сім'яках соняшника. Більше того, якщо внесення мінеральних добрив призводить до зменшення вмісту олії, то мікроелементи нейтралізують цей негативний ефект.

Особливої уваги потребують процеси застосування агротехнологічних заходів та прийомів при догляді за посівами, у період цвітіння та під час збирання врожаю. Для захисту рослин та боротьби з однорічними та багаторічними бур'янами застосовують цілий комплекс механічних, біологічних, хімічних та інших прийомів задля одержання високоякісного врожаю. Якомога повніша адаптація виробничих процесів, пов'язаних із вирощуванням соняшнику до екологічних чинників конкретної зони стає по суті запорукою запровадження окремих елементів екологічно орієнтованого адаптивного землеробства. Це актуально на фоні застосування великої кількості різних агрохімікатів у сучасному сільському господарстві і негативному впливу аграрного сектора економіки на довкілля. Врахування агроєкологічних обмежень у подальшому розвитку господарств дасть змогу зменшити додаткові витрати на підготовку земель до експлуатації, на протиерозійні заходи, на хімічну меліорацію ґрунтів, а, відтак, породить відчутний еколого-економічний ефект від технологічно правильно організації виробничого процесу.

Список використаних джерел

1. Вольф В. Г. Соняшник на Україні: навч. посібник. К.: ЦУЛ, 1998. 192 с.
2. Музиченко О. О. Соняшник український. Пропозиція, 2004. №10. С. 45 – 47.
3. Соняшник – технологія вирощування в тезах. // Електронний ресурс. – Режим доступу: <https://www.agronom.co.ua/sonyashnik-texnologiya-viroshhuvannya-v-tezax/>